

zápisník 1961

časopis pro politiku a kulturu • březen - duben

O ODPOVĚDNOSTI UMĚLCE

Archibald MacLeish

V třicátých letech nadhodila válka ve Španělsku otázku, která mnoha Američanům způsobila bolení hlavy: otázku odpovědnosti umělce a básníka za rozpad lidských hodnot, za znetvoření lidské inteligence a zotročení lidského ducha, které měly za následek vznik policejního státu. Dnes, ve světě, v němž je individuální svoboda ducha a svědomí zabezpečena jen v oblasti, která se zmenšuje, je tato otázka ještě nalehavější.

Jestliže se tím máme znovu zabývat, a dnes s mnohem větší důrazností než v třicátých letech, pak je třeba hned na začátku říci velmi jasně: odpověď na otázku umělcova poměru k jeho epoše není věcí jeho doby, nýbrž jeho umění. Všechny povinnosti, které mu jsou jako umělci uloženy, vyplývají pouze z okolnosti, že je umělcem. Tyranská vláda ho může patrně nutit, aby se obrátil a aby na místo svého přesvědčení postavil zásady režimu, ale v okamžiku, kdy se tomuto tlaku podrobí, není už umělcem, nýbrž funkcionářem státu.

Oddanost básnickému umění není dostatečným důvodem, proč se postavit mimo lidský svět tragiky a volby. Naopak, právě odevzdání poezii nutí nás nevyhnutelně k tomu, abychom všecku tíhu světa uložili na sebe. Jestliže básníku nemůže žádná vnější moc, ani vláda, ani nějaké nařízení, ani stát, ani církev právem poručit, co má pociťovat, tehdy mu přece jeho vlastní umění řekne, jak musí pociťovat. A cítit jako člověk znamená přijmouti důsledky tohoto citění. Všechno, co se ve světě porádek a úspěchů týká lidskosti, postihuje také básníka v jeho básnickém poslání. Vůči zlu, které hrozí zničit lidskost, smí být právě tak málo lhostejný, jako vůči lidskému osudu.

Je pravda, že básník, umělec, neslouží žádné věci, nýbrž svému umění. Jde svou vlastní cestou, veden svou vlastní vůlí, a snaží se, aby našel svou vlastní skutečnost. Tam však, kde běží o člověka, je jeho skutečnost totožná se skutečností dějin.

Obsah

Jürgen Rühle
První vize totalitního světa

Jan Vašek
Dvořák v Brémách

František Listopad
Malé televizní epistoly

Jaroslav Dresler
Velký mág surrealismu

er
Cizojazyčné knihy z Prahy

Salcia Landmannová
Židovský vtíp

Poznámky:
Bomba Miroslava Krleží — Archibald MacLeish — Exilový tisk — Čapci zespodu — 333 stříbrných křepelek — Prodaná nevěsta v Záhřebu — Jazykové zátky — Umění jako fasáda — Nová kniha o T. G. Masarykovi — Václav Talich — Děkuje me čtenářům.